

Η άρκευθος η οξύκεδρος (*Juniperus oxycedrus*) ανήκει στην οικογένεια κυπαρισσίδες (*Cupressaceae*). Το γένος περιλαμβάνει 60 είδη περίπου, με εξάπλωση κυρίως στις εύκρατες περιοχές του βόρειου ημισφαιρίου. Πολλά είδη αξιοποιούνται ως κοσμητικά και για την παραγωγή ξυλείας και ρητίνης. Στην Κύπρο αντιπροσωπεύεται με τέσσερα ιθαγενή είδη: *Juniperus phoenicea* (άρκευθος η φοινικική ή αόρατος του Ακάμα), *Juniperus foetidissima* (άρκευθος η δυσσομωτάτη ή κυπαρίσι του Τροόδου), *Juniperus excelsa* (άρκευθος η ψηλή ή αόρατος της Μαδαρής) και *Juniperus oxycedrus* (άρκευθος η οξύκεδρος).

Περιγραφή: Είναι αειθαλής, δίοικος θάμνος ή μικρό δέντρο, δηλαδή με ξεχωριστά αρσενικά και θηλυκά φυτά, ύψους μέχρι 8m, με στρογγυλή ή κωνική κόμη. Ο φλοιός είναι τεφροκαστανός ή κοκκινωτός. Τα φύλλα φέρονται ανά τρία σε σπόνδυλους, είναι ακιδωτά-βελονοειδή, 10-20 x 1-2 mm, χρυσοπράσινα με δύο λευκές γραμμές στοματίων. Τα άνθη είναι μονογενή, οι αρσενικοί κώνοι είναι μικροί, μασχαλιαίοι, κίτρινοι, και οι θηλυκοί μικροί, μασχαλιαίοι. Ανθίζει από τον Απρίλιο μέχρι τον Μάιο. Ο καρπός είναι ραγοστρόβιλος με ενωμένα καρπόφυλλα, σφαιρικός, γυαλιστερός με ερυθροκαστανό χρώμα, διαμέτρου μέχρι 1,5 cm, συνήθως με τρία σπέρματα. Ωριμάζει από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Νοέμβριο του δεύτερου χρόνου μετά την άνθηση. Διακρίνεται εύκολα από τα άλλα τρία είδη αοράτου κυρίως από τα φύλλα του που είναι μυτερά και βελονοειδή, ενώ στα άλλα είδη τα φύλλα μοιάζουν με αυτά του κυπαρισσιού.



Εξάπλωση - Ενδιαίτημα: Ιθαγενές είδος της Κύπρου. Ευδοκίμει σε βραχώδεις βουνοπλαγιές (συνήθως σε πετρώματα γάββρου). Τοπικά, είναι κοινό στην περιοχή Τριπύλου, στον Πρόδρομο, στον Κάτω Αμιάντο, στην Κυπερούντα, στη Μαδαρή, στην Κακοπετριά και στον Κάμπο της Τσακίστρας, σε υψόμετρο 700 - 1500 m. Στην ευρύτερη περιοχή, εξαπλώνεται από τη Νότια Ευρώπη και επεκτείνεται ανατολικά προς τον Καύκασο, μέχρι και το Βόρειο Ιράν.



Στη δενδρώδη του μορφή, που είναι και η πιο σπάνια, είναι το κύριο συστατικό είδος του τύπου οικοτόπου προτεραιότητας 9560* (Δασικές συστάδες με *Juniperus oxycedrus*) που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα I της Οδηγίας των Οικοτόπων (92/43/ΕΟΚ) και είναι απειλούμενος σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στον τόπο μας απαντάται σε δενδρώδη μορφή ως υπόροφος και σε μίξη, μόνο σε μία θέση, σε πευκοδάσος Τραχείας Πεύκης (*Pinus brutia*) στο Εθνικό Δασικό Πάρκο Τροόδου σε μια έκταση 6.418 m² στην περιοχή Μέσα Ποταμός. Συνήθως απαντάται σε θαμνώδη μορφή, ιδιαίτερα ως αποτέλεσμα πυρκαγιών, υλοτομίας και άλλων ανθρωπογενών επιδράσεων, οπότε σχηματίζει τον τύπο οικοτόπου 5210.

Ιστορικά Στοιχεία: Το επίθετο *oxycedrus* φαίνεται ότι έχει την προέλευσή του στην οξύκεδρο που αναφέρει ο Θεόφραστος (370-287 π.Χ.), την οποία ο Hort το 1926 ταυτοποιεί με το υπό περιγραφή είδος και γράφει ότι η κέδρος μοιάζει με την άρκευθο και διαφέρει κυρίως στο φύλλο: της κέδρου είναι σκληρό, μυτερό και ακανθώδες, ενώ της αρκεύθου πιο μαλακό. Το κοκκινωπό του ξύλο χρησιμοποιείτο, ανάμεσα σε άλλα, για την κατασκευή μικρών αγαλμάτων. Ο Θεόφραστος (370-287 π.Χ.) γράφει σχετικά: «*Ταγάλματα τα σκαλίζουν πάνω σε τέτοια ξύλα, αλλά και σε κέδρο, κυπαρίσι, μελικουκιά και πυξάρι*».

Ο Γεννάδιος και ο Καββάδας θεωρούν ότι το είδος πιθανόν να είναι η κέδρος η μικρά του Διοσκουρίδη που αναφέρει: «*Φυτρώνει και μια άλλη μικρή κέδρος, αγκαθωτή η οποία βγάζει καρπό σαν της αρκεύθου, στο μέγεθος του μύρτου, στρογγυλό*».

Ο Διοσκουρίδης γράφει ότι τα ξύλα και οι καρποί (κεδρόμηλα) του φυτού αξιοποιούνται για τον αρωματισμό του κέδρινου οίνου, ενώ η ρητίνη «κεδρία» χρησιμοποιείται για τον αρωματισμό του κεδρίτη οίνου. Η ρητίνη του *Juniperus oxycedrus* ήταν ανάμεσα στα υλικά που αξιοποιούσαν οι Μινωίτες για την παρασκευή αρωμάτων.

Το ξύλο του είναι σκληρό, εύοσμο και δεν προσβάλλεται από έντομα. Για αυτό και χρησιμοποιήθηκε μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα για τη στέγαση σπιτιών και άλλων υποστατικών. Στην περιοχή της Πιτσιλιάς το χρησιμοποιούσαν για το κάπνισμα των αλλαντικών. Φαίνεται ότι στο παρελθόν τα δάση της *αρκεύθου* ήταν πιο εκτεταμένα, αλλά η έκτασή τους μειώθηκε λόγω υπερεκμετάλλευσης για τις πιο πάνω χρήσεις.

Χρήσεις: Είναι είδος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως καλλωπιστικό. Στην αρχιτεκτονική τοπίου αποτελεί ένα φυτό που προσφέρει χρώμα και σχήμα στον χώρο που θα φυτευτεί. Είναι φυτό ολιγαρκές, ευδοκίμει στην υψομετρική ζώνη 700 – 1500 m, ίσως και λίγο χαμηλότερα. Οι ζωηροί βλαστοί που εκπύσσει, το ιδιαίτερο φύλλωμα και οι καρποί του, το καθιστούν κατάλληλο για χρήση σε πάρκα ή κήπους όπου δημιουργεί επιβλητικές εικόνες και μορφές.

Το ξύλο του είναι κοκκινωπό, σκληρό, εύοσμο και δεν προσβάλλεται από έντομα. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην επιπλοποιία για παρασκευή μικρών κομψοτεχνημάτων και είναι άριστο και περιζήτητο για την ξυλογλυπτική λόγω των ελκυστικών χρωματισμών του, (έντονο κοκκινωπό χρώμα). Περαιτέρω, είναι πολύ καλό και ως καυσόξυλο. Τέλος, από την απόσταξη του ξύλου του λαμβάνεται ένα σκοτεινού χρώματος, παχύρρεστο αρωματικό έλαιο (*cade oil*) το οποίο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία, στη φαρμακευτική και ως θυμίαμα.

Πολλαπλασιάζεται με σπόρο, με αρκετή δυσκολία και χρειάζεται 2-3 χρόνια για να αποκτήσει διαστάσεις ώστε να μπορεί να φυτευτεί. Η βλαστικότητα του είναι 25% περίπου. Διατίθεται στο φυτώριο του Τμήματος Δασών, στα Πλατάνια.

Προστασία και Διαχείριση: Η άρκευθος η οξύκεδρος είναι τοπικά κοινό είδος σε κάποιες περιοχές στην οροσειρά του Τροόδου και στη Μαδαρή. Όπως αναφέρεται και πιο πάνω, αποτελεί το βασικό συστατικό στοιχείο των τύπων οικοτόπου 9560* και 5210 «Ενδημικά δάση της Μεσογείου με αρκεύθους (*Juniperus spp.*)».

Σημαντικό μέρος των εκτάσεων που καλύπτει ο οικοτόπος έχει συμπεριληφθεί στο Δίκτυο Natura 2000 και η Κύπρος έχει την υποχρέωση να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα διαχειριστικά και άλλα μέτρα για να τον διατηρεί σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης (*favorable conservation status*). Κατά την περίοδο 2012-2015 υλοποιήθηκε ειδικό πρόγραμμα LIFE που συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και στόχευε στην προστασία, μεταξύ άλλων, και των οικοτόπων του αοράτου του οξύκεδρου.

Στον τόπο μας έχουν διασωθεί μερικά αιωνόβια δέντρα αρκεύθου του οξύκεδρου μεγάλων διαστάσεων και ηλικίας όπως ο αόρατος στον Κάμπο της Τσακίστρας με περιφέρεια κορμού 2,25 m και ηλικία πέραν των 250 χρόνων. Στα πιο ψηλά σημεία του Τροόδου υπάρχει, επίσης, μια συστάδα με αιωνόβια δέντρα του είδους, η οποία προστατεύεται από το Τμήμα Δασών.



Juniperus oxycedrus L. Prickly juniper

It is an indigenous evergreen, dioecious shrub or tree, up to 8 m high, with rounded or conical crown. The bark is greyish-brown or reddish, the leaves are in whorls of three, awl-shaped, acicular, golden-green with two whitish stomatic bands.

The flowers are unisexual; male cones are small, axillary, yellow, while females are small, axillary. Flowering period: April to May. The fruit is a berry-like cone, with united carpels, globose, lustrous, reddish-brown, 1.5 cm diameter, usually with three seeds. Fruits ripen from September to November of the second year after flowering.

Prickly juniper is a low-demanding ornamental species, with reddish, hard, fragrant and durable timber, propagated by seed. It thrives on rocky mountainsides, locally common on Tripylos, Prodromos, Kyperounta, Kato Amiantos, Kampos tis Tsakistras and Madari (700-1500 m alt.). In the wider area, it is distributed from southern Europe eastwards to Caucasus and northern Iran.



Τυπώθηκε σε ανακυκλωμένο χαρτί
Printed on recycled paper



Γ.Τ.Π./Π.Ι.Ο. 105/2015 – 3.000
Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Published by the Press and Information Office

Εκτύπωση: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας
Printed by the Government Printing Office

ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ • TREE OF THE YEAR 2016

Άρκευθος η οξύκεδρος • Prickly juniper
Juniperus oxycedrus L.



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ,
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΩΝ
DEPARTMENT OF FORESTS

MINISTRY OF AGRICULTURE,
RURAL DEVELOPMENT AND
ENVIRONMENT, DEPARTMENT OF FORESTS



www.moa.gov.cy/forest